

Kurucz Rózsa (szerk.): *Hidak és párhuzamok a 175 éves közép-európai és magyarországi óvóképzés történetében.* (Tanulmánykötet) Pécsi Tudományegyetem Illyés Gyula Kar, Szekszárd, 2013. 365. p.

„A kisgyermek fejlődése, nevelése egy nemzet gyarapodásának, a gazdaság fejlődésének kritikus kérdése, mivel csak boldog, kiegyensúlyozott és jó képességű gyermekek válhatnak egy prosperáló, hosszú távon fenntartható társadalomnak” (Varga 2013, 158). A gyermekneurológiai kutatások már egyértelműen rámutattak, hogy az első évek meghatározóak a gyermekek fejlődése szempontjából. Az óvodai nevelés három fontos alappillére az óvodai–iskolai átmenet, az integráció, valamint az érzelmi, erkölcsi nevelés. Az integráció kérdésköre az óvodai nevelésben az inklúzió alapuló szemléletet, azt a befogadó pedagógiát jelenti, amely szerint másnak lenni természetes, minden gyermek más. Ezt pedig az adaptív, differenciált bánásmóddal lehet a gyakorlat síkjára vinni. A kötet olyan tanulmányok gyűjteménye, melyek a pedagógusképzés, a pedagógus személyiség, a gyermek sajátosságai és a hagyományok ápolásának fontosságát, pedagógiai szerepét járja körbe, így kiváló útmutató az óvodai nevelés elméleti és gyakorlati szakemberi számára egyaránt. „A kisgyermekkorai szükségletek megfogalmazása kardinális kérdés azért,

hogy a hangsúly mindig a gyerekek boldogságára, biztonságára, fejlődésére, egyéni eredményességére és tevékenységére helyeződjön, az intézményekben csökkenjen a szelekció és a szegregáció, mérseklődjenek a kisgyermek közötti egyenlőtlenségek, ugyanakkor növekedjen az intézményt használók és szereplők elégedettségi szintje” (Varga 2013, 161). Mivel a kutatások egyre inkább előtérbe helyezik a korai fejlesztést, felismerve, hogy az óvodáskor a gyermekek legszenzitívebb és legkritikusabb időszaka, felértékelődik az óvodapedagógia, valamint az óvodapedagógus képzés szerepe és fontossága. A gyermekek nem egyforma eséllyel indulnak az életben, de az óvodai nevelés mind a múltban, mind a jelenben igyekszik a gyermekeknek legmegfelelőbb nevelést, harmonikus óvodai környezetet biztosítani, megadva mindenkinek az esélyt, hogy a társadalomba sikeresen beilleszkedve sikeres és boldog életet élhessenek. A jelenben nem lehetünk sikeresek a múlt ismerete nélkül.

A kötet első nagy szakasza egy nagyon részletes történeti visszatekintés, mely bemutatja az óvodapedagógia kezdeteit, tár-

sadalmi, politikai, valamint szociológiai aspektusokat is figyelembe véve. Logikusan felépítve, egy tágabb értelmezésből, történelmi visszatekintésből halad egyre szűkebb irányba. A tanulmányok sikeresen válaszolják meg azt a kérdést, hogy „*Milyen okok azonosíthatók az első magyar óvodák létrejöttének hátterében? Miként alakult az óvóképzés? Mivel magyarázható, hogy Magyarország a 19. század folyamán az európai államok sorában elsők között szorgalmazta a kisdédóvás törvényi szabályozását?*” (Podráczky 2013, 11). Mivel a Brunszvik Teréz által létrehozott óvoda minden alap nélküli importintézmény, hiszen a főként Angliából hozott mintát egy akkoriban elmaradottabb társadalmi viszony között valósította meg, komoly kérdés, hogy miért gyarapodtak, terjedtek el viszonylag gyorsan az új intézmények. Podráczky Judit ezeket a kérdéseket próbálja megválaszolni tanulmányában. Kurucz Rózsa kiváló munkája az óvodapedagógus-képzést egy szélesebb nemzetközi rendszerbe beágyazva mutatja be, rámutatva a párhuzamokra és a különbözőségekre. Számomra különösen fontos, hogy a szerző pedagógushivatásról beszél, kiemelve, hogy a magyar óvodapedagógus-képzésben már a kezdetekben sem „*rideg tanulóhely, hanem kísérleti, szellemi és a gyermekre összpontosító gyakorlati műhely volt*” (Kurucz 2013, 38). Az *Óvónőképzés a Lajtán innen és a Lajtán túl a dualizmus korában*

című tanulmány Patyi Gábor tollából az óvodapedagógia történetét szűkebb történelmi viszonyok között, ugyanakkor rendkívül részletesen tárgyalja a Monarchia viszonyai között, kitérve a dualizmus törvényi szabályozásaira is. A fejezet befejező tanulmánya Galuska László Páltól egy kisebb régió, a kecskeméti óvodapedagógusképzés történetét dolgozza fel.

A könyv második nagy egysége történelmi kontextusban azokat a jellemzőket veszi sorra, amelyek meghatározták az egyes történelmi korszakok kiemelkedő pedagógusaink újszerű felfogását a tanítás-nevelés eredményes módjáról. „*A kulturális emlékezet különleges területe a pedagógiai, nevelési emlékezet, amely írott és íratlan források segítségével adja tovább a pedagógiai tapasztalatokat, sajátosan beépülve az adott korszak mentalitástörténetébe*” (Dombi 2013, 69). Sztanáné Babics Edit tanulmánya kiemeli, hogy Brunszvik Teréz munkásságának fontos vonása a gyermekszeretet, a gyermek iránti elkötelezettség, személyének tisztelete, az a törekvés, hogy erkölcsös és értékes felnőtté nevelődjenek a gyermekek. Megfogalmazásra kerül az a fontos paradigma, hogy a nevelés legfőbb eszközei a játék és a mese. A magyar óvodai nevelés és óvóképzés érdekes kezdeményezésének történetét eleveníti fel Reho Anna tanulmánya a Felvidéken és Kárpátalján létrejött intézményekkel és az azokban tevékenykedő kivé-

teles pedagógus személyiségekkel kapcsolatban. Külön említést érdemel a tanulmány zárómondata: *”...büszkék lehetünk honfitársainkra, akik kárpátaljaiként átütő eredményeket értek el a nevelésben és az oktatásban. Szülőföldjük javáért dolgoztak, terjesztették az óvodai nevelést, mint az általános nevelés–oktatás első lépcsőfokozatát”* (Reho 2013, 95). Golyán Szilvia nagy ívű tanulmánya az óvodai nevelés tartalmi és szervezeti átalakulását követi nyomon a kezdetektől egészen az 1960-as évek végéig. A szerző rámutat, hogy az óvoda a kezdetektől keresi a kapcsolatot az iskolával, így óhatatlanul többször esett át tartalmi és szervezeti átalakuláson. A kezdeti alapvetés – nagyrészt Wilderspin és Pestalozzi nevelési elvei mentén – hamar megfogalmazta többek között azt az igényt is, hogy az óvoda egyik feladata az iskolára való felkészítés, így segítve a gyermeket tanulmányai sikerében, ezáltal esélyt teremtve számára a társadalomban való érvényesüléshez. Ez a gondolat végig megmaradt óvodáink feladatai között, az óvodát részben az iskola előszobájaként kezelve. A kötet két további tanulmánya egy-egy jelentős gyermeknevelő, Gáspár János, valamint Burchard-Bélavári Erzsébet életét mutatja be. A szerző az első fejezet zárásaként Benedek Elek életének egy kevésbé ismert oldalát tárja elénk. Tancz Tünde tanulmánya a gyermek- és ifjúságnevelő sze-

repvállalását elemzi. Ismerteti közéleti, valamint rövid politikai szerepvállalását, szerkesztői és újságírói munkásságát. Ugyanakkor a szerző zárszavában rámutat arra, hogy *„Benedek Elek jelentőségét nem a nagyszámú szakirodalomban kell keresnünk, hanem abban a hatásban, amit a gyermek tudatában, lelkében szívében és emlékezetében hagyott”* (Tancz 2013, 134).

A tanulmánykötet második nagy egységének címe: *Fókuszban a gyermek*. Az elnevezés igen találó. A tanulmányok a gyermeki lélek megértésére irányuló kutatások tükrében vázolják fel igen sokoldalúan az eredményes nevelés, a lehető legjobb tanulási esélyek megteremtésének a lehetőségeit. A tanulással, a tanulási motivációval kapcsolatban felmerülő fogalmak, álláspontok, nézetek kiváló – helyenként kemény szellemi erőfeszítést kívánó – elméleti összegzése mellett a szerzők empirikus vizsgálatainak közzétett elemzésével, a vizsgálati eredmények alapján megfogalmazott pedagógiai teendőkkel valóban paradigmaváltást valósítanak meg a pedagógiában. Napjaink gyorsan változó társadalmában fontos, hogy a gyermekekkel foglalkozó szakemberek tisztában legyenek a generációkutatások legújabb eredményeivel. Pais Ella Regina ennek legfrissebb eredményeit ismerteti. Rámutat arra, hogy az emberi átlagéletkor növekedésével egyszerre *„akár öt generáció is élhet együtt*

úgy, hogy az *ars poeticában* szinte minden ciklusban megfogalmazódik az előző tagadása” (Pais 2013, 149). Ezek a szemléletbeli különbségek a harmonikus együttélés gátjai lehetnek nemcsak a családokban, de az oktatásban is. A szerző kifejti, hogy a motivációs struktúrában már más módszereket kell alkalmazni; a Z és Y generáció tagjainak körében a szereplés, az önkifejezés, megmérettetés és a siker lehetőségének biztosítása vezet eredményre. Varga László kiváló tanulmánya (Varga 2013) részletesen kitér arra a fontos tényre, hogy az ember életében a 3–7 éves kor rendkívül döntő jelentőségű a személyiség fejlődése szempontjából. Központi kérdés, hogy mind a családban, mind az óvodában milyen benyomások, pozitív és negatív hatások és tapasztalatok érik a gyermeket. A szerző kitér arra a kérdésre is, hogy a harmadik évezred megváltozott körülményei miatt a gyermek–felnőtt modell átalakulóban van. A mai kor tele van bizonytalansággal, a gyermek sokszor nehezen alkalmazkodik ehhez a megváltozott világhoz. Egy rövid történeti kitekintés után a tanulmány rátér azokra az aktuális kérdésekre, amelyek rávilágítanak az élethez szükséges kompetenciák kialakításának a szükségességére. Ezek differenciált fejlesztése olyan, kompetencia alapú oktatás során valósulhat meg, melynek középpontjában nem a tanítás, hanem a tanulás aktív folyamata áll. Nagy hangsúlyt kap a tudatos egyéni fej-

lesztési folyamat, mely személyre szabottsága okán személyre szabott tanulási utat felételez. Ugyanakkor a tanulmány kitér a kisgyermek szükségleteire is. *„Rendkívül fontos a támogató szülői környezet megnyerése az intézményes nevelésnek”* (Varga 2013, 161). Az alapvető fiziológiás feltételeken túl nem hiányozhat a *„megfelelő tapasztalatokat, ingereket biztosító tárgyi környezet”* (Varga 2013, 162), illetve a biztonságot nyújtó stabil kapcsolatrendszer. Ráirányítja a figyelmet a játék fontosságára, az adaptív, differenciált, a gyermekből kiinduló, ahhoz mindenben igazodó bánásmódra. Ugyanakkor tudjuk, hogy *„az érzelmek rendkívül áthatóan és rendkívül befolyásolóan vannak jelen a gyermekkori személyiségfejlődésben. Az érzelmi intelligencia (EQ) a szív látása. A magas érzelmi képességű embereknek jóval nagyobb az esélye a sikeres, megelégedett életre”* (Varga 2013, 162). A tanulmány második része, nemzetközi kutatásokat ismertetve összegzi a kisgyermekkori agykutatás eredményeit, kiemelve, hogy a harmonikus fejlődés egyik fontos kritériuma a „bordo” gyermek. Varga László megállapításaihoz kapcsolódik Bús Imre írása, melyben a játékot mint a nevelés eszközét mutatja be. Részletesen ismerteti a játék szerepét a fejlődésben, elemzi annak hatásait. Rátér az önkifejezés lehetőségeire, segítő szerepére az önállósodásban. Viszont kiemeli, hogy *„a gyermekkel az élet-*

korának és egyéni fejlettségének megfelelő nehézségű játékokat játszunk” (Bús 2013, 173). Ismert a mondás: annyi ember vagy, ahány nyelvet beszélsz. A pedagógia egy sajátos oldalát mutatja be tanulmányában Klein Ágnes. *Két nyelv szimultán elsajátítása gyermekkorban* című írásában a két-nyelvűséghez vezető különböző utakat mutatja be. Következtetéseit egy esettanulmány alapján vonja le. Kifejti, hogy a két-nyelvűség szimultán elsajátítása az egy-nyelvű úthoz hasonlóan nem lineáris folyamat, hanem komplex fejlődés eredménye. Csomortáni D. Zoltán írásában rendkívül részletesen tárgyalja a szülői túlvédés hatásait. A vizsgálati előzményeket is figyelembe véve egy igen érdekes mérési módszert tár elénk, melynek segítségével a fentebb vázolt probléma negatív hatásai mérhetők. Ha a különböző magatartászavarok okait keressük, és az esetleg hátrányban levő gyermekek esélyeit szeretnénk növelni, a problémák pontos feltérképezésében a vázolt elképzelés nagy segítség lehet. A pedagógiában minduntalan felmerül a konfliktusok kezelésének szüksége. A pszichológia is régóta foglalkozik ezzel a problémával. Meskó Norbert és Láng András tanulmányában a szocializáció konfliktuskezelésre gyakorolt hatását boncolgatja a nemi eltérésekből eredő különbségek tükrében. A fejezet befejező tanulmánya Endrődi-Nagy Orsolya kvantitatív kutatásának

eredményeit ismerteti. A pedagógus, különösen az óvodapedagógus igen fontos példakép a gyermek számára. Ezért egyáltalán nem közömbös, hogy a leendő óvodapedagógusok milyen értékrenddel, gyermekképpel rendelkeznek. Kitér az elméleti háttérre, részletesen bemutatja a kutatás menetét és eredményeit.

A tanulmánykötet negyedik egységében a szerzők a hagyomány és az innováció óvodapedagógus-képzésben betöltött szerepét boncolgatják. A különböző írások az óvodapedagógus-képzés sokoldalúságára és minőségi tartalmára hívják fel a figyelmet. A néprajz és a néphagyomány szerepe a mai óvodapedagógiában megkerülhetetlen. Nagy Janka Teodóra írásában rámutat, hogy ezt már az óvodapedagógus-képzésben is el kell kezdeni, mivel „*egy óvodapedagógus 6 generációval kerül kapcsolatba élete során. Nem mindegy tehát, hogyan él, hogyan gondolkodik*” (Nagy 2013, 281). Hartl Éva az óvodai nevelés egy másik, nem kevésbé fontos oldalát, a természet ismeretének és szeretetének átadását mutatja be konkrét példákon keresztül. Bús Imre, Klein Ágnes és Tancz Tünde a gyermekkultúra részletes és történelmi viszonylatban történő meghatározásával nemzetközi kitekintéseket is figyelembe véve kifejti a gyermekkultúra és a pedagógia kapcsolatát, értelmezési kereteit, rámutatva a téma kutatásának szükséges-

ségére. Bencéné Fekete Andrea szintén az óvodapedagógusok képzésének fontosságára hívja fel a figyelmet, mégpedig egy újabb oldalról, a nyelvtanulás és nyelvtanítás szempontjából. Kanizsai Mária a kreativitásnak a nevelésben és oktatásban betöltött szerepéről értekezik. A mindennapos testnevelés napjainkban előírás az óvodákban. Ugyanakkor az „*óvodás korosztály körében is egyre nagyobb számban találkozhatunk gerincproblémákkal, elhízással, légzőszervi betegségekkel küzdő gyerekekkel*” (Simon 2013, 317). Így felmerül a kérdés: szükség van-e gyógytestnevelésre az óvodapedagógus-képzésben. Simon István tanulmánya a gyógytestnevelésre és a preventív testnevelésre hívja fel a figyelmet, kiemelve a testnevelés számos pozitív hatását, mind fizikai, mind pszichikai téren. Gyermekeink életében az informatika már igen korán a mindennapi élet velejárója. Nagy Enikő, valamint a kötet befejező tanulmányában Pasaréti Otília az informatika és a robotika pedagógusképzésben megjelenő szükségességéről és lehetőségeiről ír.

Összességében a *Hidak és Párhuzamok* tanulmánykötet jó szívvel ajánlom minden pedagógus, kisgyermeknevelő szakember és kutató számára.

BIBLIOGRÁFIA

- Bús Imre (2013): A gyermek nevelése a családban játékkal. In: Kurucz Rózsa (szerk.): *Hidak és párhuzamok a 175 éves közép-európai és magyarországi óvóképzés történetében*. Szekszárd : PTE Illyés Gyula Kar, 2013. 169–176 p.
- Dombi Mária Adrienn (2013): Tanító jelleg és játékoság a 19. században. In: Kurucz Rózsa (szerk.): *Hidak és párhuzamok a 175 éves közép-európai és magyarországi óvóképzés történetében*. Szekszárd : PTE Illyés Gyula Kar, 2013. 97–106 p.
- Kurucz Rózsa (szerk.): *Hidak és párhuzamok a 175 éves közép-európai és magyarországi óvóképzés történetében*. Szekszárd: PTE Illyés Gyula Kar, 2013. 355 p.
- Kurucz Rózsa (2013): Prioritások és párhuzamok. Az első egyesületi óvóképző Közép-Európában. In: Kurucz Rózsa (szerk.): *Hidak és párhuzamok a 175 éves közép-európai és magyarországi óvóképzés történetében*. Szekszárd : PTE Illyés Gyula Kar, 2013. 25–40 p.
- Nagy Janka Teodóra (2013): Hajszálgyökök: A néprajz a néphagyományba nevelés szükségessége/lehetősége az óvodapedagógus-képzésben. In: Kurucz Rózsa (szerk.): *Hidak és párhuzamok a 175 éves közép-európai és magyarországi óvóképzés történetében*.

- ben. Szekszárd : PTE Illyés Gyula Kar, 2013. 269–282 p.
- Pais Ella Regina (2013): A generációs ciklusok jellemzői „A” és „@” között. In: Kurucz Rózsa (szerk.): Hidak és párhuzamok a 175 éves közép-európai és magyarországi óvóképzés történetében. Szekszárd : PTE Illyés Gyula Kar, 2013. 149–159 p.
- Podráczky Judit (2013): Óvoda és óvóképzés a 19. századi magyar társadalomban. In: Kurucz Rózsa (szerk.): Hidak és párhuzamok a 175 éves közép-európai és magyarországi óvóképzés történetében. Szekszárd : PTE Illyés Gyula Kar, 2013. 11–24 p.
- Reho Anna (2013): A kárpátaljai óvodai nevelés és óvóképzés kezdetének kivételes személyiségei és munkásságuk történeti áttekintése. In: Kurucz Rózsa (szerk.): Hidak és párhuzamok a 175 éves közép-európai és magyarországi óvóképzés történetében. Szekszárd : PTE Illyés Gyula Kar, 2013. 85–96 p.
- Simon István Ágoston (2013): Szükség van-e óvodai gyógytestnevelésre? Bízunk-e az óvodapedagógusképzésünkben? . In: Kurucz Rózsa (szerk.): Hidak és párhuzamok a 175 éves közép-európai és magyarországi óvóképzés történetében. Szekszárd : PTE Illyés Gyula Kar, 2013. 317–323 p.
- Tancz Tünde (2013): Benedek Elek gyermek- és ifjúságnevelő szerepvállalása. . In: Kurucz Rózsa (szerk.): Hidak és párhuzamok a 175 éves közép-európai és magyarországi óvóképzés történetében. Szekszárd : PTE Illyés Gyula Kar, 2013. 123–136 p.
- Varga László (2013): Az első évek örökké tartanak. In: Kurucz Rózsa (szerk.): Hidak és párhuzamok a 175 éves közép-európai és magyarországi óvóképzés történetében. Szekszárd : PTE Illyés Gyula Kar, 2013. 158–168 p.

RÉVÉSZ JÓZSEF